



LUND UNIVERSITY

Osteologisk analys av benmaterialet från Öllsjö 7:1

Skepparslövs socken, Kristianstad län, Skåne

Boethius, Adam

2010

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Boethius, A. (2010). *Osteologisk analys av benmaterialet från Öllsjö 7:1: Skepparslövs socken, Kristianstad län, Skåne*. (Reports in Osteology; Vol. 2010, Nr 9). Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00



LUNDS UNIVERSITET

REPORTS IN OSTEOLOGY 2010:9

Osteologisk analys av benmaterialet från Öllsjö 7:1

– Skepparslövs socken, Kristianstad län, Skåne



Uppdrag Osteologi
Institutionen för Arkeologi och Antikens historia
Lunds Universitet

Adam Boëthius
2010

Uppdrag osteologi
Institutionen för arkeologi
och antikens historia
Lunds universitet
Box 117
221 00 Lund
Telefon 046 – 222 79 42
osteologiuppdrag@ark.lu.se

Reports in osteology 2010:9
Osteologisk analys av benmaterialet från Öllsjö 7:1 – Skepparslövs socken, Kristianstad län, Skåne

<http://www.ark.lu.se/forskning/osteologisk-uppdragsforskning/>

Författare: Adam Boëthius
Grafisk form: Adam Boëthius
Omslagsbild: Dens axis från får/get. Foto: Adam Boëthius
Uppdragsgivare: Sydsvensk arkeologi AB
© Sydsvensk arkeologi AB & Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet
2010

Inledning

Den osteologiska analysen från Öllsjö 7:1 behandlar neolitiska benmaterial. Benen är funna i samband med utgrävningar av lokalens tre olika kontextområden. Område 1 är ett tidigneolitiskt gravplatsområde, område 2 är ett tidigneolitiskt kultområde samt område 3 är ett senneolitiskt boplotsområde. Materialet är begränsat och har varit svåranalyserat på grund av att det är ytterst fragmenterat.

Material

Sammanlagt består materialet av 714 fragment med en totalvikt på 151,9 g vilket gör att medelvikten per fragment inte är större än 0,2 g. Fragmenten har även mätts för att få en genomsnittlig storlek på benen. Resultaten av mätningarna ger en genomsnittlig fragmentstorlek för de obestämda benen på 12,5 mm och för de bestämda fragmenten ett medelvärde på 16,7 mm. Detta ger en relativt bra bild om hur pass svårbestämt materialet är och det är inte förvånande att enbart 30 fragment eller 4 % av det totala antalet ben gick att bestämma. Sett till viktförhållanden så väger de bestämda benen 15,8 g vilket motsvarar 10,4 % av den totala vikten. Materialet är indelat på 41 olika fyndnummer efter vilka kontexter de är funna i.

Tab. 1. Benmaterialets beskaffenhet.

Antal fragment	Vikt (g)	Medelvikt/fragment (g)	Andel bestämda fragment	Andel bestämd vikt	Medelstorlek obestämda fragment (mm)	Medelstorlek bestämda fragment (mm)
714	151,9	0,2	4 %	10 %	12,5	16,7

Benen är överlag hårt brända och 93 % av materialet utgörs av brända benfragment. Färgen på de brända fragmenten varierar från grå till helt vit och har för det mesta utsatts för fullständig förbränning vilket innebär att de utsatts för temperaturer över 700°C.

Tab 2. Benmaterialets beskaffenhet fördelat på de tre områdena

Område 1	Antal fragment	Andel brända	Andel bestämda
1	8	38%	0%
2	157	87%	5%
3	536	98%	4%
utan kontext	13	8%	15%

Metod

Materialet har identifierats med hjälp av de osteologiska referenssamlingarna vid Lunds universitets zoologiska museum och avdelningen för historisk osteologi. I de fall som åldersbedömning kunnat göras har de gjorts på epifyssammanväxningen enligt Habermehl (1961) och Silver (1969).

I materialet framkom det också ett benfragment som var möjligt att utföra en könsbedömning på vilket gjordes enligt Vretemarks (1997) kriterier för könsdimorfismen på *fossa musculus* på bäckenbenet för får/get.

De osteometriska måtten är tagna enligt von de Driesch (1976) och kvantifiering har baserats på antal identifierade fragment NISP (number of identified specimens).

Resultat

I benmaterialet kunde 30 fragment identifieras till art och fragment, vilket får ses som en relativt bra utgångspunkt med tanke på fragmenteringsgrad och att de är hårt brända. De arter som finns representerade är får, får/get, nötkreatur samt rådjur.

Tab. 2. Översikt av representerade arter och element

Art	Element	Område	Antal
Nötkreatur	Tand	2	9
Får/Get/Rådjur	Skenben	2	1
Får	Tåben 2	3	2
Får	Mellanhands- /fotsben	3	1
Får/Get	Halskota axis	3	1
Får/Get	Överarmsben	3	1
Får/Get	Mellanhandsben	3	2
Får/Get	Bäcken	3	1
Får/Get	Lårben	3	1
Får/Get	Skenben	3	1
Får/Get	Mellanfotsben	3	2
Får/Get	Tåben 2	3	3
Får/Get	Underkäke	3	1
Rådjur	Horn	3	2
Rådjur	Mellanfotsben	3	2

Nötkreatur är enbart representerat av 9 tandfragment vilket gör att tolkningsmöjligheterna är ytterst begränsade. Nötkreatur är annars ofta den vanligaste fyndkategorin i neolitiska benmaterial. I det här fallet då fragmenteringsgraden är så pass hög är det dock svårt att

identifiera just nöt eftersom dess ben är förhållandevis stora, vilket gör att vid kraftig fragmentering försvinner de identifierbara karaktärerna från benfragmenten. Det är också värt att notera att samtliga nötfragment inte är eldpåverkade till skillnad från majoriteten av materialet. Möjligen skulle detta kunna vara en yngre inblandning eftersom det skiljer sig från hur benen generellt ser ut. Det finns dock andra obrända fragment som inte kunnat bestämmas från samma område så det är omöjligt att säkert avgöra enbart med utgångspunkt i den osteologiska analysen.

Får/get är de bäst representerade arterna i materialet, med tre fragment som kunde bestämmas till får, 13 fragment som kunde bestämmas till antingen får eller get och ett ben som kunde bestämmas till antingen får, get eller rådjur.

En av frågeställningarna som initialt ställdes till materialet var om det fanns mänskliga lämningar i benmaterialet, med tanke på att de tidigneolitiska lämningarna är funna i ett gravområde samt ett tillhörande kultområde. Det osteologiska materialet uppvisade dock inga tecken på mänskliga kvarlevor och man får därmed utgå ifrån att benmaterialet har varit måltidsrester eller lämningar efter rituellt betingade aktiviteter i samband med gravläggningen av avlidna individer.

Områdesanalys

Område 1, tidigneolitiskt gravfält

Benmaterialet från gravfältet består av enbart åtta fragment som samtliga var oidentifierbara. Detta innebär att det inte går att avgöra vad för aktiviteter som skett här baserat på benmaterialet och det går heller inte att se om det rör sig om lämningar efter djur eller människor.

Område 2, tidigneolitiskt kultområde

Benmaterialet från kultområdet består av 157 fragment som till största delen utgjordes av brända ben (87 %). Sammanlagt kunde åtta fragment av dessa bestämmas varav sju fragment kom från en nöttand och ett fragment kom från ett skenben från en får/get/rådjur. Dessvärre går det inte att göra något mer med fragmenten och det går inte att placera in benen i några ålderskategorier. Intressant med kultområdet är att det rör sig om rester från köttdjur vilket gör att man kan sluta sig till att det har rört sig om lämningar efter måltider. I lagret påträffades också ett fossilt ostron samt en snäcka.

Område 3, senneolitiskt boplatsoområde

Benmaterialet från boplatsoområdet ger mest information även om det också är väldigt begränsat. Totalt består materialet av 536 fragment och 20 av dessa har kunnat bestämmas till art och element. Det rör sig om 13 fragment som kommer från får/get, tre fragment från får samt fyra fragment från rådjur. Den anatomiska fördelningen är för får/get utspridd över stora delar av kroppen vilket illustreras av figur 1 nedan. Rådjur är representerat med två hornfragment samt en del av ett mellanfotsben, vilket innebär att även vilda djur har nyttjats på platsen.

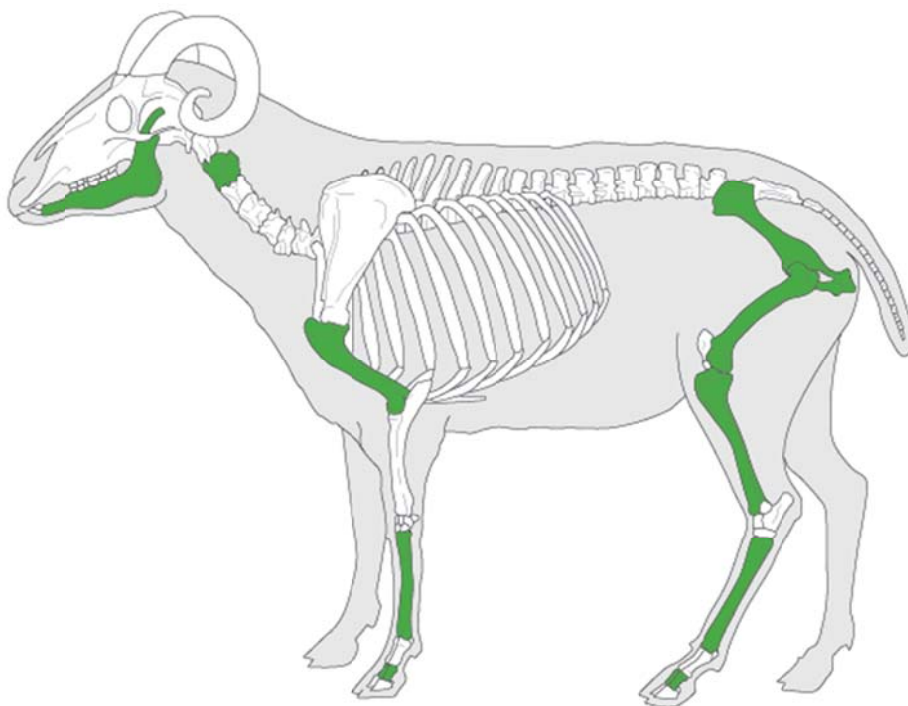


Fig.1. Illustration över de element som finns representerade från får/get

Trots att materialet är så pass begränsat har det ändå varit möjligt att göra några enstaka åldersbestämningar samt en könsbedömning. Åldersbestämningarna baseras på tre andrafalanger med fastvuxen epifys samt ett distalt skenben också med fastvuxen epifys.



Fig. 2. Distal del av ett skenben från får/get med fastvuxen epifys.

Epifyssammanväxningen för falanger sker mellan 6-9 månader och för distala delen av skenbenet vid 15-20 månaders ålder. Detta innebär att av materialet att döma har man inte slaktat ungdjur vid platsen. Det fanns också bevarat en del av ett bäckenben från får/get vilket öppnar upp för möjligheterna att göra en könsbedömning. Då det rör sig om ett litet fragment med enbart en könsindikerande karaktär (*fossa musculus*) bevarad är det svårt att med säkerhet bedöma könet. Den könsindikation som ges av fragmentet tyder dock på att det rör sig om en tacka/get.



Fig. 3. Bäckenbensfragment från får/get med den könsindikerande fossa musculus markerad med en pil

Av materialets karaktär kan man sluta sig till att det rör sig om måltidsrester från boplatser. På grund av att så pass få ben gått att ålders- och könsbedöma är det svårt att säga något om ekonomin på platsen. De ben som påträffas kommer från vuxna djur och det enda fragment som gått att könsbedöma kommer från vad som sannolikt har tillhört ett hondjur, även om denna könsbedömning är något osäker. Man brukar normalt anse att en utslaktningskurva där djuren slaktas av vid 1,5 års ålder är förknippat med köttproduktion då djuren växt till sig för att uppnå optimal slaktvikt, något som är vanligt i medeltida städer (Vretemark 1997). En senarelagd utslaktning med en majoritet baggar anses ha med ullproduktion att göra, men räknas inte ha någon större signifikans förrän från bronsåldern. En tidig utslaktning med en stor andel ungdjur å andra sidan brukar ofta förknippas med en fokus på mjölkproduktion. Om man vill hårdra resultaten så skulle man kunna tolka in att materialet illustrerar ett förhållningssätt där man höll djuren till stor del för köttets skull, vilket också generellt karaktäriserar utslaktning av får från mellanneolitiska lokaler som Spodsbjerg och Lindängelund, även om man här kan iakt (Nygaard 1985, Boethius 2009). Det är dock en väldigt osäker slutsats att dra med tanke på att så pass få fragment gått att identifiera och man bör vara försiktig med att dra slutsatser om ekonomi och djurhållning på så här små djurbensmaterial.

Diskussion

Materialet är för begränsat för att man ska kunna göra några större tolkningar av det och det går inte att närmre diskutera ekonomi och näringsfång. Det finns dock ett fåtal senneolitiska boplatser med bevarat och analyserat benmaterial, vilket innebär att varje nytt material, om än så litet, kan bidra med ge mer information om djurhållning och jakt under slutet av neolitikum.

Den stora andelen får/get passar väl in i bilden från andra neolitiska boplatsermaterial från Skåne som tyder på att småboskap blir allt viktigare under senneolitikum. Under tidig- och mellanneolitikum varierar andelen får/get från 4 % upptill som mest 20 %, medan den på senneolitiska boplatser ligger på 30-34 %. Troligen återspeglar denna förändring ett mer öppet landskap med betesmarker som lämpats sig för fårskötsel.

Det kan upplevas som om det är en stor andel rådjur i de senneolitiska boplatserkontexterna då de utgör 20 % av den totala mängden bestämda ben. Detta illustrerar dock problemet med så här pass begränsade material då man på andra senneolitiska boplatser, som Elinelund 2A och Hunneberget normalt har en betydligt mycket mindre andel vilda djur på 1-3 % (Sarnäs & Nord Paulsson 2001, Magnell 2007). I små och väldigt fragmenterade material med ett lågt antal identifierade ben krävs det inte många fragment från en art för att dess procentuella andel ska höjas väsentligt. Man kan därför inte tolka in allt för mycket baserat på dessa resultat. Det är också mycket svårt att jämföra de olika kontexterna med varandra eftersom de är så begränsade. De stora skillnaderna ligger i att det påträffas vilda djur i form

av rådjur på område 3 samt att här saknas ben från nötkreatur, men benmaterialet är alldeles för begränsat för att kunna dra några större slutsatser utifrån dessa resultat. Tyvärr är benmaterialet också för begränsat för att möjliggöra jämförelser mellan de tre olika områdena inom undersökningsytan.

Litteraturlista

Boëthius, A. 2009. Lindängelund. En osteologisk analys om offer och gropar. *Reports in osteology* 2009:1. Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet.

Driesch, A. von den. 1976. *Das Vermessen von Tierknochen aus vor- und Frühgeschichtlichen Siedlungen*. München.

Habermehl, K, H. 1961. *Die Alterbestimmung bei Haustieren, Pelztieren und beim Jagdbaren Wild*. Berlin & Hamburg.

Magnell, O. 2007. Djuren och människan. *Kustslättens mötesplatser*. Red. M, Andersson. Riksantikvarieämbetet. Stockholm: 51-86.

Nyegaard, G. 1985 Faunalevn fra yngre stenalder på øarna syd for Fyn. I yngre stenalder på øarna syd for Fyn. Red. J, Skaarup. Rudkøbing.

Sarnäs, P. & Nord Paulsson, J. 2001. *Öresundsförbindelsen. Skjutbanorna 1B & Elinelund 2A-B*. Rapport över slutundersökningen. Malmö Kulturmiljö. Malmö.

Silver, I. A. 1969. The aging of domestic animals. I: *Science in Archaeology*. Red D. Brothwell & E. Higgs. 2nd ed. London.

Vretemark, M., 1997. Från ben till boskap. Kosthåll och djurhushållning med utgångspunkt i medeltida benmaterial från Skara. Skara.

Appendix

Fragmentfördelning uppdelat på materialets olika fyndnummer.

Fyndnummer	Antal fragment	Vikt (g)	Medelvikt/ fragment (g)	Andel bestämda fragment	Andel bestämd vikt
1	1	1	1,0	0%	0%
2	18	4,7	0,3	0%	0%
3	16	3,6	0,2	0%	0%
4	1	0,1	0,1	0%	0%
5	1	0,3	0,3	0%	0%
6	1	0,1	0,1	0%	0%
7	5	1,4	0,3	0%	0%
8	1	0,3	0,3	0%	0%
9	1	0,6	0,6	0%	0%
10	9	2,1	0,2	0%	0%
11	9	2,6	0,3	0%	0%
12	7	1,1	0,2	0%	0%
13	18	2,6	0,1	0%	0%
14	6	1	0,2	0%	0%
15	1	0,1	0,1	0%	0%
16	12	1,9	0,2	0%	0%
17	1	0,1	0,1	0%	0%
18	1	0,1	0,1	0%	0%
19	18	4,8	0,3	0%	0%
20	14	2,9	0,2	0%	0%
21	6	1,2	0,2	17%	50%
22	3	0,9	0,3	0%	0%
23	6	1,8	0,3	0%	0%
24	24	4,1	0,2	29%	56%
25	1	0,8	0,8	0%	0%
26	12	0,3	0,0	0%	0%
27	4	1,2	0,3	0%	0%
28	40	5,4	0,1	0%	0%
29	4	0,4	0,1	0%	0%
30	28	5,3	0,2	4%	15%
31	12	4,9	0,4	17%	51%
32	56	23,3	0,4	13%	30%
33	61	10,6	0,2	3%	10%
34	17	2,8	0,2	0%	0%
35	30	5,9	0,2	0%	0%
36	91	16,9	0,2	4%	10%
37	72	13,9	0,2	7%	14%
38	17	2,7	0,2	0%	0%
39	71	12,1	0,2	1%	5%
40	13	3	0,2	0%	0%
41	5	3	0,6	0%	0%
Totalt	714	151,9	0,2	4%	10%

Förteckning över de bestämda benen

Löpnr	Fyndnr	Område	Art	Element	Sida	Antal	Vikt	Bränd	Färg	Mått	Ålder	Kön
57	24	2	b.tau	D		7	2,3	Nej				
55	31		b.tau	D		2	2,5	Nej				
17	32	3	c.cap	ant		2	0,5	Ja	vit utsida svart insida			
2	37	3	c.cap	mc		2	1	Ja	vit			
40	13	3	fossil hajtand			1		Nej				
39	19	2	fossilt ostron			1		Nej				
8	36	3	o.ari	mp		1	0,7	Ja	gråvit			
3	37	3	o.ari	ph2		1	0,3	Ja	vit		fuc	
6	39	3	o.ari	ph2		1	0,6	Ja	vit	GL=22 Bp=9,1 Bd=7,1	fuc	
43	21	2	o.ari/c.hir /c.cap	ti		1	0,6	Ja	gråvit			
24	30	3	o.ari/c.hir	ti	d	1	0,8	Ja	gråvit		fuc	
18	32	3	o.ari/c.hir	fe	s	1	0,6	Ja	grå			
15	32	3	o.ari/c.hir	cox	s	1	2	Ja	gråvit			F?
13	32	3	o.ari/c.hir	md	s	1	0,3	Ja	vit			
14	32	3	o.ari/c.hir	mc	d	1	0,3	Ja	gråvit			
16	32	3	o.ari/c.hir	mc		1	0,6	Ja	gråvit			
22	33	3	o.ari/c.hir	ax		1	0,7	Ja	vit			
21	33	3	o.ari/c.hir	ph2		1	0,4	Ja	vit		fuc	
11	36	3	o.ari/c.hir	ph2		1	0,1	Ja	vit			
9	36	3	o.ari/c.hir	mt		1	0,2	Ja	vit			
10	36	3	o.ari/c.hir	hu		1	0,7	Ja	vit			
4	37	3	o.ari/c.hir	ph2		1	0,1	Ja	vit			
1	37	3	o.ari/c.hir	mt	s	1	0,5	Ja	vit			